

Tekst lezing Anton van Wilderode en de Poëzie tijdens de Twintigste Eeuw

22 september 2019 in het Anton van Wilderodehuis, Moerbeke-Waas

Voor het Anton van Wilderodegenootschap

WILLEM PERSOON

Naar aanleiding van de nogal prestigieuze tentoonstelling A3 FORMAAT van de Koninklijke Wase Kunstkring in 1998 in de toen nog weinig aantrekkelijke Zwijgershoek in Sint-Niklaas, wilden we daar ook poëzie bij betrekken. Toenmalig voorzitter, wijlen Lode Verbeke, en secretaresse Bea Van Bel vonden dat dit daar wel bij zou passen. Ik was toen bestuurslid van de KWK en ze meenden dat ik daar wel belangstelling voor zou hebben. Dat moesten ze geen twee keer vragen.

De Eeuwende was in aantocht en zo kwam ik op het idee om eens te onderzoeken wie er allemaal poëzie hadden gepubliceerd in het Land van Waas tijdens de toen bijna voorbij Eeuw.

Ik wist al vlug dat Gery Helderberg de eerste was geweest en al heel vroeg in de Eeuw.

De allereerste in de geschiedenis zal wel Willem-die Madoc-maecte geweest zijn. En van zijn 'Reinaert De Vos' genieten we nog allemaal.

Maar goed, een jaar later werd dat nog eens overgedaan in Bazel, op initiatief van André Roelant, die zich met de groep Signaal had afgescheurd van de Koninklijke Wase Kunstkring.

Belangrijk was dat ik ook toen kon rekenen op de enthousiaste medewerking van Jozef Smet van de Stadsbibliotheek en Raf Fouquaert van Bibliotheca Wasiana. Er kwam zelfs een tentoonstelling met al de eerste uitgaven van de 44 dichters die ik had teruggevonden. Inderdaad: ze zijn met 44 en in die hele Twintigste Eeuw 'slechts' zes vrouwen.

Voor de Tweede Oorlog 'slechts' vijf dichters in de elf gemeenten en steden van het Land van Waas.

En geen enkele dame!

Maar we zullen zien in dit betoog dat er wat méér aan de hand was. Vooral gaan we vaststellen hoe Cyriel Coupé, die als kersverse Anton van Wilderode in 1943 zijn stempel zou drukken op de verdere ontwikkeling van de poëtische bedrijvigheid in het Waasland.

Toen publiceerde hij zijn debuut: De Moerbeitoppen Ruischten.

Jawel, slechts vijf dichters gingen hem voor. En die gaan we in herinnering brengen.

We kunnen helaas niet alle dichters uit de tweede helft van dat millennium aan bod laten.

Ik hoop later een grondiger studie te maken om deze poëtische inventaris in een ruimere context te plaatsen.

De eerste was dus **Gery Helderberg**.

Hij was een échte Waaslander, werd geboren als HUBERT BUYLE op 18 januari 1891 in Nieuwkerken-Waas. Ze noemen hem: een zoon van de 'plattelandsdokter' Alfons Buyle en Leonie Buytaert. Ik vind dat een denigrerend woord: 'Plattelandsdokter'. Zij behoorden tot de zeer geëerde en voorname burgers van hun gemeente, samen met de pastoors, onderpatoors, brouwers, (jawel), de burgemeesters en de notarissen. En ja, ook het onderwijzend personeel.

Hubert Buyle had ook nog twee zussen en hij ontdekte zijn pseudoniem op een monument in de Sint-Baafskathedraal in Gent.

Hij studeerde o.a. aan het Sint-Jozef-Klein-Seminarie in Sint-Niklaas en voor priester in het Groot-Seminarie in Gent.

Zijn debuut kwam er in 1913, dus nog voor de Eerste Wereldoorlog. POEMATA wordt een soort van belijdenispoëzie genoemd in de stijl van Karel van de Woestijne.

Tijdens WO I wordt hij brancardier achter de frontlinie. Hij heeft dus met eigen ogen al het onmenselijk leed meegemaakt.

In het militair hospitaal in Calais schrijft hij zijn enige frontgedicht: FIDES FLANDRIAE', je hoort het al: een fronter was hij wellicht. Trouw aan Vlaanderen.

In 1915 wordt hij priester gewijd in Boulogne-sur-Mer.

Na de oorlog wordt hij onderpastoor in diverse parochies. Pas in 1926 volgt de publicatie van LENTE-HEMEL en dan stopt het niet meer. Belangrijk zijn de 'overdichtingen' van 'Liederen van Hildegard von Bingen' naar het Nederlands.

Gery Helderenberg overlijdt in Lede op 9 december 1979 en werd een goede vriend en zielsgenoot van Anton van Wilderode.

Maar laten we eens luisteren naar wat hij poëtisch te zeggen had en heeft:

Verscheen in Dietsche Warande en Belfort 1924:

DE ZOMERAVOND

De zomeravond: kalm en vroeg misterie
in kleine tuin. Hebt gij geluisterd, kind?
Straks zal Gods gouden vogel kwinkeleeren
uw hart zingt meê dat zijn geluk hervindt.

Een tros van rozen bloeit aan open venster
van heilige liefde o geheim symbool...
Elk droomt en zwijgt, aanschouwt de bloem, en wenscht er
de vroegste ster voor ziel op verren dool...

Weer sterft een dag! Waar bleef ons vreugde dralen?...
O wijsheid van verloren uren: witte zand
door moede vingren glijdt. (De roode stralen
van doode zon heel lauw over uw hand...)

De zomeravond, waar we mediteeren
in kleine tuin. Hebt gij geluisterd, kind?
Van vreemde lied o kalm en vroom misterie
waar ook uw hart zijn jong geluk hervindt...

Onze tweede Wase dichter is **JAN VERCAMMEN**

Hij ligt me een beetje nauw aan het hart. Had ik het geweten: ik had beter contact gezocht toen het nog kon. Ik heb hem een paar keer ontmoet en ik vond het een wat rare 'persoonlijkheid'. Hij had een wat vreemde lach maar leek zeer erudiet.

Ik heb nu vastgesteld dat zijn vader tuinier-hovenier was in Temse. Mijn vader was ook tuinier en later maakte ik hem - én mezelf - tot bloemist. Mijn vader was ouder dan Jan Vercammen, want in 1899 geboren.

Ja, ik ben een nakomertje van 1944. Daarom ben ik nu 75 geworden.

Vercammen werd in Temse geboren op 7 november 1906.

Zijn vader verhuisde met zijn familie al in 1908 van Temse naar Ukkel en werd daar .... Hou jullie vast: tuinier-toezichter op het kasteel van Charles Woeste! En die kennen we dan weer als grote tegenstander, vijand zelfs, van Priester Daens. Wel, wel! Jan was toen twee jaar.

Dankzij zijn moeder, die uit een landbouwersgezin kwam, mocht Jan verder studeren. Zijn vader wilde hem in de 'commerce'. Hij werd uiteindelijk onderwijzer en krijgt een plaats in Hamme-Zogge en later in Hamme zelf. Daar richt hij ook de 'Volksbibliotheek' op.

Jan Vercammen debuteert met de bundel 'Eksode' bijna gelijktijdig met André Demedts, Pieter-Geert Bucinckx en René Verbeeck. Hij publiceert samen met Paul De Vree en Marnix Gijsen.

'Eksode' wordt 'duidelijk christelijk en met Vlaamse overtuiging' genoemd door mijn bronnen. Maar je moet oppassen met die 'officieel geworden' bronnen.

In ieder geval: Jan Vercammen en Marnix Gijsen zien we dikwijls samen. Hij maakt deel uit van een generatie belangrijke literatoren, die zeker niet mag vergeten worden.

De journalistieke stijl van Marnix Gijsen is overigens altijd mijn voorbeeld gebleven.

Erudiet was Jan Vercammen in ieder geval. In 1929 behaalde hij zijn licentiaatsdiploma en in 1940 promoveerde hij tot 'doctor in de Pedagogische Wetenschappen' aan de Rijksuniversiteit Gent.

Hij werd dan zeker een 'Bovenwijzer' i.p.v. 'onderwijzer', want hij werd toen hoofdinspecteur voor het Lager Onderwijs.

Zijn bibliografie is heel uitgebreid en veelzijdig. Teveel om hier op te noemen.

Jan Vercammen overleed op 5 augustus 1981 in Brugge.

BALLADE VOOR MOEDERS DRAGERS

Ik weet, de wolken vallen stil van regen,
de priesters wachten aan de holle poort
met alle rekwisieten van de zegen,
met lange zangen en verheven woord.
Elk staat gereed met velerlei gebeden,
de kleine klok zit vol verlopen nacht,
een klepel wiegt verroest uit zijn verleden
doch, dragers, draag haar zacht.

Ik weet dat haar verkilde bloed gescheiden,
dat elke zenuw, alle merg versteven is,
dat is voorgoed verdord het medelijden,
aan mond en oog, dat wat door handen is
gedaan, vergeefs besteed aan deze leden,
die, langzaam leeggeleden, worden weggebracht;
geen heden is en nog voor dit verleden,
doch, dragers, draag haar zacht.

Ik weet, dat ik niet altijd trots en vreugde,
o lang niet altijd, heb gewekt in haar,
dat over heldendaden, over deugden
ik schoon gesproken heb in 't openbaar
en anders niets, en dat ik onverlegen
veel minder vaak bereikt heb dan betracht.
Zij bad voor mij, maar wat heeft zij verkregen.
Doch, dragers, draag haar zacht.

Ik wist, dat menigten van honger sterven
in India, Mongolië en veel nabijer ook,
en dat miljoenen slechts ontbering erven,
dat een woestijn ontstaat uit as en rook,
dat elke drift ons deze tijd kan drijven
naar grenzen waar wij worden omgebracht,
dat zelfs wellicht geen boom zal overblijven,
doch, dragers, draag haar zacht.

Ik weet, dat zon en maan verruklijk schijnen
en dat er zachte vrouwendijen zijn
die dieper dan de golven kunnen deinen,
dat wij hun namen geven aan de wijn,
aan al wat ons vervoert; dat allerwege
naar verten wegen voeren, dat een nageslacht
eenmaal niet meer zal knielen om een zegen,
doch, dragers, draag haar zacht.

O prinsen, dragers, prinsen van prinsessen,
gij, zij, wij allen hebben dag en nacht
om elke dorst van geest en lijf te lessen,
dus, dragers, draag haar zacht.

FRANS BUYLE

Neen, Frans Buyle was geen familie van Hubert Buyle of Gery Helderenberg. Hij heeft wel een aantal pseudoniemen aangenomen, onder andere Jan van Nivelles en Francis Burn.

Zijn belangrijkste werk publiceerde hij wel onder eigen naam.

Frans Buyle werd op 18 september 1913 in Sint-Niklaas geboren. Tijdens zijn jeugd moet hij dus een trauma aan die Eerste Wereldoorlog hebben opgelopen, want het is nooit meer echt goed met hem gekomen. Hij was een kind uit een weversgezin en vloog al op zijn veertiende in de weverij als 'knaap', om het toch tot volleerd tapijtwever te brengen. Hij moet méér gewild hebben want hij volgde een tijdje lessen aan de Volkshogeschool in Ukkel.

In 1933 en 34 trok hij de aandacht van Marnix Gijsen toen hij het gedicht 'De gek in de regenton' publiceerde in het literair tijdschrift FORUM.

In 1934 publiceerde hij zijn eerste dichtbundel DE STEEN DER WIJZEN en daarmee was zijn faam gevestigd.

Hij weigerde als een van de eersten zijn militaire dienstplicht te vervullen, had een afschuif van het oorlogsgeweld en noemde zich voor de Krijgsraad een 'overtuigde revolutionaire socialist'. Hij was lid van de antimilitaristische vredesbeweging 'Het Gebroken Geweer'. Paul-Henri Spaak nam het voor hem op maar de Frans vloog toch voor zes maanden in de gevangenis.

Hierna keerde hij zich af van de politiek, maar toen hij in Brugge kennis maakte met Joris Van Severen, kreeg hij sympathie voor het Verdinaso. Hierdoor werd hij een overtuigd aanhanger van Groot-Nederland en de Dietsche gedachte.

In 1940 wordt hij journalist bij het dagblad Het Vlaamse Land, een oorlogskrant ontstaan uit Gazet van Antwerpen, dat niet verschijnt tijdens de oorlog. Hij

schrijft dan ook zijn indringende bundel SOLDATENLIEDJES, vol ontroering en mededogen met de soldaten en afkeer van het oorlogsgeweld.

We hebben één ervan op de Poëzieroute in Stekene geplaatst aan het Oorlogsmonument. En dat staat daar goed, al zowat vijftien jaar.

Frans Buyle had een giftige pen als het om poëziekritiek ging. Vele van zijn tijdgenoten werden met de grond gelijk gemaakt. Op hun beurt gingen ze tegen hem tekeer als 'criminele zwaardzwaaiër,' 'litteraire Herodus' en 'Geestelijke sluipmoordenaar', alsjeblief.

Ik heb er ook nogal wat van langs gegeven, maar zoiets heb ik nooit teruggekregen. Wel werd ik niet meer uitgenodigd op voorstellingen. Soms kreeg ik wel mondelinge verwensingen, maar daar moet je tegen kunnen als je kritieken wil schrijven. Trouwens, de slechtste kritiek is: geen kritiek, zo wist Winston Churchill al te zeggen.

Wie kregen er van Frans Buyle allemaal van langs: Herwig Hensen, André Demedts (had geen critisch vermogen, schreef hij) En Demedts had geschreven dat Frans Buyle de ware naam was van Gery Helderberg en heeft dat nooit rechtgezet. Bert Decorte had alles gepikt van Arthur Rimbaud.

Na de oorlog wordt Frans Buyle een tijdlang geïnterneerd, zoals dat heet, maar hij wordt vrijgesproken. Hij is zijn job kwijt als journalist en moet aan de kost zien te komen, ook voor zijn drie kinderen, want inmiddels gehuwd met Julia Baert. Die krijgt nog een kind van een minnaar, maar weigert te scheiden.

Hij verlaat zijn gezin en gaat naar Antwerpen wonen bij zijn geliefde, de dichteres Liane Bruylants. Met haar sticht hij de uitgeverij DE TOORTS, dat later LIBRIS wordt.

Er wordt nogal wat gepubliceerd, maar veel succes hebben ze niet.

Op 22 februari 1977 pleegt Frans Buyle zelfmoord in Antwerpen. Hij wordt wel eens vergeleken met de latere Jotie 'tHoofd, die eveneens zelfmoord pleegde. Maar als je hun werk vergelijkt is dit volkomen onzin. Ik zie geen enkele overeenkomst.

In 1934 verschijnt eveneens in Forum 'De gek in de regenton'

Eerste dichtbundel verschijnt in 1937 'De steen der wijzen'

DE GEK IN DE REGENTON

Ze zeggen dat ik gek ben en het regent;
ik drijf op 't water en vermaak me wat.
God, in zijn liefde, heeft ons wijs gezegend:
u met een woonst, mij met een regenvat.

De mensen blijven naar mijn daden kijken
en lachen luidkeels dan omdat ik lach.
Ik weet het doel niet dat ik moet bereiken
maar zwaai toch reeds de overwinnaarsvlag.

Eenzaam drijf ik des nachts over het water
en door de stilte valt dan soms een witte ster.
ik vind die ginds wel in de diepte, later;
en blijf als altijd ieder doel te ver.

BERT PELEMAN

Ooit was hij - en - onder andere ook Anton van Wildorde, Anne Dellart en Karel Mechiels slachtoffer van mijn pen, toen ik begin de jaren Zeventig reportages maakte voor het reclameblad De Cirkel. De al te vroeg overleden Armand Van Assche (die hier nog aan bod komt) gaf mij hiervoor de kans en de ruimte. Fotograaf was André Govaert, ook veel te vroeg aan de Overoever.

De reusachtige titel bovenaan vermeldde BERT SPELEMAN mét S. Het artikel stond vol taal- en zetfouten.

Bert stuurde het aan mijn adres met een woud van rode onderlijningen en de opmerking dat hij nu eindelijk zijn echte naam kende: Speleman, dat was hij misschien wel echt.

Ooit keerde ik met Anton van Wilderode terug vanuit Brussel en kwamen we langs de baan Willebroek-Temse en daar is houthandel Peleman nog altijd gevestigd. Wat Anton de droge opmerking ontlokte: “Voilà ze, nu doet den Bert ook al in het hout. Die is in alle handen goed.”

Bert Peleman is in Puurs geboren op 13 april 1915 als zoon van een koffiebrander. Ook een oorlogskind, net als de drie anderen van zijn generatie. In 1938 huwt hij met de notarisdochter Marie Loncin, die later een grote rol zou spelen in zijn werk tijdens haar jarenlange ziekte.

Indien Jan Vercammen na amper twee jaar Temse een Waaslander is, dan Bert Peleman ook. Hij heeft immers een groot deel van zijn na-oorlogse jaren in Rupelmonde gewoond. Denk maar aan Scaldiana. Hij is er ene van het Klein-Seminarie van Hoogstraten. Daar maken ze je ook ‘Sterk voor het leven’ met ‘Ora et Labora’.

Tijdens zijn retorica in 1934 verscheen zijn eerste bundel ‘TOCHT’. Een menselijke boodschap met anti-communistische ondertoon, zo meldt mijn ‘Bron’.

Hij wordt lid van het Verdinaso van Joris Van Severen en dan begint het. Bert is altijd een entertainer geweest, zowel in het Studentenkabaret, als later voor de radio. Ook in oorlogstijd.

In 1937 krijgt hij de Poëzieprijs van de Provincie Antwerpen voor ‘Variante voor harp’. Ook hij kreeg de waardering van criticus Marnix Gijsen. Hij zou in 1940 de Poëzieprijs voor de Provincie Brabant nog eens winnen voor ‘Land aan de Schelde’.

Weinigen weten het, maar Bert Peleman werd in het najaar 1939 gemobiliseerd in het Belgisch leger. Tijdens de Achttiendaagse Veldtocht wordt hij krijgsgevangen genomen en naar een kamp in Beieren gestuurd. Al vlug weet de welbespraakte Bert de Duitsers te overtuigen dat hij onmisbaar is en wordt hij medewerker bij radio NIR in Brussel. Daar wordt hij ‘Volksverbonden’ en dus ‘colloborateur’ en wordt hij lid van de ‘Zwarte Brigade’. Hij geeft daarbij al de Vlaamsgezinde kunstenaars alle ruimte in zijn radio-uitzendingen.

Begin 1942 wordt hij hoofd van het departement Stijl en Vorming bij de Dietsche Militie – Zwarte Brigade van het VNV. Hij reist naar het Oostfront om daar zijn broer Cyriel te bezoeken. Die is daar gestraft door de Duitsers omdat hij weigerde de SS-runen te dragen. Cyriel meende dat hij daar als Vlaming tegen het goddeloze communisme ging strijden, maar ook hij doolde en werd bedrogen.

Met andere woorden: een grotere 'Zwarte' bestond er niet, tenzij hij Wies Moens of Cyriel Verschaeve heette. Gevolg: na de oorlog kreeg hij de doodstraf.

Nochtans had 'Den Bert', leep als hij was, reeds in 1943 in de gaten dat den Duits wel eens de oorlog zou kunnen verliezen. Was dat niet na Stalingrad? Hij nam ontslag uit zijn functie als VNV-propagandaleider en trok zich terug uit de politiek. Toen reeds.

Vergeefs, want in september 44 belandde hij toch in de dodencel. Daar schreef hij – volgens Anton van Wilderode en vele anderen zijn beste teksten voor 'Bij zandloper en zeis'. Deze verschijnt in 1948 toen hij nog in de gevangenis zat.

Peleman heeft hemel en aarde bewogen om aan het vuurpeleton te ontsnappen. Al wie invloed kon hebben, steunden hem: Johan Daisne, Maurice Gilliams, Marnix Gijsen, Stijn Streuvels Herman Teirlinck, Gerard Walschap en vele anderen. Naar verluidt zelfs Paul-Henri Spaak. Hun gratieverzoek heeft hem gered. Zijn doodsvonnis wordt in april 1948 omgezet in levenslange gevangenis. Hij komt vrij op Kerstavond 1950.

Na zijn vrijlating houdt hij zich verder afzijdig van de politiek en wijdt hij zich volledig aan cultuur en literatuur. Waar men ging langs Wase en Vlaamse wegen kwam je wel Bert Peleman tegen.

Zijn bio-bibliografie van na 1950 is indrukwekkend.

Ik herinner me nog al die keren toen hij tijdens mijn periode bij Gazet van Antwerpen, de deur op de Parklaan in Sint-Niklaas opengooide en riep: "Hier, dat moet er vanavond nog in!".

En ik: "Bert, vanavond moet er niets, want we zijn volzet, en morgen ook. Ik zal zien voor volgende week...." Gegrom, en hij was weg.

Maar nu toch zijn mooi gedicht IN HET VOETSPoor VAN VILLON uit 'Bij zandloper en zeis'

Vandaag mag het wel!

Uit: 'Bij zandlopen er zeis' (1948)

IN HET VOETSPoor VAN VILLON

Liep ik in 't voetspoor van Villon verloren,
beroepsboef, dweper, dichtende bandiet?
Zullen dertien kogels mij doorboren?
Mijn schaarse vrienden, ach, ik weet het niet.

Maar moest de Prince mij genadig wezen
zoals de vorst Villon genadig was,
in oud 'fransoos' zou ik het boek herlezen
waarin 'k voor 't eerst Villons balladen las

en zingen zou 'k, onhoorbaar, in mezelf,
verrukt weerom door 't volle leven gaan,
de Scheldehemels om mijn wezen laten welven,
bewust van dit volmaakt vernieuwd bestaan...

Dies Prince, wil genadiglijk gedogen
dat ik zo grenzeloos veel van 't leven hou
en dat ik, met een doodskop voor mijn ogen,
nog dromen durf van kinderen en vrouw.

Liep ik in 't voetspoor van Villon verloren,
of is het alles, Prince, lasterpraat?
Want één bezit bleef mij als boef behoren
de Liefde boven 't branden van de haat!

ARTHUR KAMIEL ROTTIERS

Zelden heb ik zo'n beminnelijke, vriendelijke en gevoelige mens ontmoet als Arthur-Kamiel Rottiers. A.K. zoals je hem eigenlijk als dichter moest benoemen was een collega-journalist. Maar een bijzondere: hij was redactiesecretaris van de Wereldomroep BRT, hoofdredacteur Radio Vlaanderen Internationaal en hoofdredacteur van Vlaanderen in de Wereld.

Het doet me heel veel plezier hem hier nog eens in de herinnering te brengen, want hoewel hij meer bescheiden was dan hij mocht zijn, Arthur-Kamiel was een persoonlijkheid die ik altijd zal blijven waarderen. In feite was hij een complete tegenpool van Bert Peleman. Ik denk niet dat zij vrienden waren. Wél collega-dichters. Hij heeft ook nooit de 'Vossenstaart' gekregen. Ik ook niet.

Arthur-Kamiel Rottiers werd in Sint-Niklaas geboren op 5 maart 1920, de jongste dus van ons vijftal van voor Anton van Wilderode.

In feite weet ik niet zoveel over hem. Hij was geen 'uitdrager' van familiale en persoonlijke gegevens.

In zijn tijds kader deed je dat ook niet als journalist. Ook ik werd met grote argwaan bekeken bij mijn Gazet van Antwerpen als ik weer eens publiceerde 'buiten de Gazet'. Je mocht één of twee dichters hebben op een redactie, méér niet, anders maakten ze geen Gazet meer. Dat was de boodschap.

Ik en wijlen Erik Verstaete, een leeftijdsgenoot. Jawel, die is ook al 'wijlen'.

Hetzelfde met Van Wilderode en de andere priester-dichters, zoals de onlangs overleden José De Poortere, een Sint-Niklazenaar die ook in deze reeks thuis hoort. Ook die waren 'buitenbeentjes'.

Arthur-Kamiel Rottiers heeft het wel vijftig jaar volgehouden als journalist, ik amper 23 jaar.

Met 'Vlamingen in de Wereld' was hij aanwezig in méér dan twintig landen. Een groot deel van de abonnees waren uitgeweken Vlamingen en vooral paters en nonnekes-missionarissen.

Hij heeft nog net het klimaat zien veranderen waarin de Pers een gedaanteverwisseling onderging met de komst van de informatiesnelweg.

Tijdens mijn laatste interview met hem voor GvA in juli 1995 heeft hij toch enkele familiale 'geheimen' prijsgegeven. Hij heeft zeven kinderen en 15 kleinkinderen mogen kennen. Allemaal in goeden doen en dan mag een mens tevreden zijn.

"Wie niet in beschaving gelooft, krenkt de poëzie," zo was zijn indruk op wat er vijftwintig jaar geleden al in de literaire wereld aan gang was.

Hij zelf was een bewonderaar van T.S. Eliot en van Yeats. Zijn geestelijke moeder was Marie Gevers en dan zitten we dicht bij Emiel Verhaeren.

Arthur was ook hoofdredacteur van 'Ons Brussel', samen met Achiël Samoy, toenmalig politiek-commentator van het jammer genoeg verdwenen dagblad Het Volk, was hij de spil achter de Vlaamse Club Brussel. Ik heb daar nog een paar poëzieprijzen gewonnen tijdens mijn Brusselse periode bij de Gazet. Maar dat kwam omdat Arthur-Kamiel in de jury zat.

Zoek hem niet bij Wikipedia, je krijgt er bijna niets. In tegenstelling met vele andere onbetekenende auteurs, die beter dan hij hun PR konden en kunnen verzorgen.

Maar toch blijft hij overeind in zijn poëzie. Zoek maar naar 'De cirkel en het vierkant', en 'In de schaduw', vooral 'Kalikantos' en het verzamelbundeltje 'Intermezzi', poëzie 1920-1990. Ooit maakte hij het 'Klein Kongolees Vertelselboek' (1956).

We vonden elkaar ook samen met 'De molens van het Waasland, een symphonisch gedicht' dat hij maakte samen met de etser Romain Malfliet.

Arthur-Kamiel Rottiers bleef in zijn hart een echte Waaslander tot hij in 2006 op 86-jarige leeftijd overleed in Mortsel. 'Vredig ingeslapen', zoals op zijn doodsprentje staat.

Een mooie gedicht van hem is nog te vinden op het Poëziepad in Stekene in wat ze daar 'Het Park' noemen aan de Polenlaan. Het gedicht staat daar heel vredig, tussen bomen en vooral veel onkruid.

Uit: Kalikantos
DE BESTENDIGE BRUIDEGOM

Als ik je zon niet was

En niet je maan

De stranden niet,

Waarop je liep

En niet de golven

Om je voeten

En niet de winden

In je haar

En niet de krekel

Die bleef zingen

En niet de ster

Die je deed komen

Bij Delphi's falen

Delphi's glorie

Als ik je zang niet was

En niet je dans

En niet je vrezes

En verwachten,

En niet je hoop

En je vertrouwen

En niet de daemon

In je bloed

Wie was ik dan?

EN TOEN KWAM ANTON VAN WILDERODE

Midden in de oorlog, maar binnen de veilige muren van zijn opleiding tot priester in Gent, verscheen DE MOERBEITOPPEN RUISCHTEN. Cyriel Coupé was dichter geworden. Hij had voordien wel her en der wat gepubliceerd, maar nu was er een échte bundel. En wat voor een.

Het zou het begin worden van een leven voor de literatuur en dan vooral voor de poëzie. Hij zou leraar worden én priester, bedienaar van het woord in naam van.... Tot zijn tachtigste.

We hoeven hier niet meer zijn bio-bibliografische gegevens te herhalen. We hoeven hem niet meer voor te stellen. We zijn hier in zijn huis, op de grond waar hij geboren is en opgegroeid. Hier heeft hij zovele teksten bedacht en geschreven; Hier heeft hij de volledige Vergilius vertaald, Horatius, Sappho, Paulus achterna gereisd. Het DORP ZONDER OUDERS teruggevonden.

Hier was hij THUIS.

Wat vooraf ging met de vijf dichters van voor WO II was allicht de aanloop van zijn dichterschap. Ik ben er zeker van dat Hildegard in de dagboeken van haar heeroom gesprekken of geschriften met al die GROTE VIJF heeft teruggevonden of zal vinden. Zij zijn dus belangrijk geweest en blijven dit voor de literatuur en vooral de poëzie in het Land van Waas.

Belangrijk is dat Anton van Wilderode dé leraar is geweest die anderen heeft begeesterd en aangespoord om literatuur en poëzie te schrijven. Ook buiten het Land van Waas.

Hij is de inspirator geweest, degene die de stiel heeft aangeleerd, de weg heeft getoond. Zonder zelf veel te evolueren heeft hij vernieuwers gebracht, talenten ontdekt. Zonder dat ze zijn overtuiging moesten delen heeft hij hen aangemoedigd, soms ingeperkt, of hen bescheiden leren te zijn.

Zoals Veerle Rooms soms zegt als een artiest haar vraagt: wat vindt je van mijn werk? “Mooi ingekaderd!”.

We moeten hier niet meer vertellen hoe belangrijk zijn poëzie was en blijft. Dat zal de grote meester DE TIJD wel doen. En dat is al volop bezig. Een dichter moet na zijn dood minstens twintig jaar op ‘sterk water’ en dan zien we wel.

Belangrijk is dus wat er door hem en na hem hier in het Land van Waas is gebeurd.

We stellen vast dat er nog 38 dichters na hem zijn gedebuteerd. De meesten onder invloed van zijn persoonlijkheid en zijn leraarschap en zijn werk.

Verwonderlijk hierbij: slechts zes vrouwen. ZES. Dat is heel weinig. Hiervoor zijn er heel wat verklaringen, vooral sociologische. Vrouwen die les gaven en trouwden moesten het katholiek onderwijs vaarwel zeggen. Laat staan publiceren.

Vrouwen die toch schreven, mocht je als man niet in huis hebben, zeg ik wel eens. De boutade: vrouwen die schrijven, zijn gevaarlijk. Vrouwen die lezen ook. We kennen dat onderhand wel. Gelukkig zijn die tijden voorbij.

Bij die 38 dichters zitten heel wat bekende namen. We kennen ze intussen ook wel: Paul Snoek, José De Poortere, Erik Spinoy, Tom Lanoye, Dirk Van Bastelaere, maar ook zovele anderen. Vergeet niet dat Cyriel Coupé ook heel wat invloed heeft gehad bij de pionierstijd van de Vlaamse Televisie. Dries Waterschoot, Bert Janssen en vooral Mark Liebrecht waren zijn kompanen. Ze hadden teksten nodig en Van Wilderode leverde ze als op bestelling. Het Herdertje van Pest, De Wonderklok een televisieopera voor kinderen. Ik heb daar als jong gastje nog in meegespeeld als Eerste Sopraan, alstublieft.... met het koor In Dulci Jubilo van het College in een regie van Liebrecht.

Ook dat was Anton van Wilderode.

Debuteerde in 1943 met 'De moerbeitoppen ruischten'

Uit deze bundel:

DE JONGE BOER SPREEKT

Ik heb uw aarde lief waarvan ik eet,
ik heb de dromen lief die ik niet kan verklaren,
maar in het schemeruur onder de blaren
word ik besloten in een zeer oud leed.

De hagen geuren nog van lange zonneshijn
en kindren hoor ik in de tuinen spelen;
een zo volmaakt geluk hangt hier aan broze stelen
maar ongenaakbaar, hoe ik twijflend reik.

Mij prangt de verte van wie stoorloos glijdt
op grote wateren, aan een roer gebogen:
het is de trots die mij soms heeft bewogen
wanneer mijn vaste ploeg de voren snijdt.

SPREKEN MET VADER

Vader, wij hebben u begraven en de grond erkend
zacht om te slapen, zacht om te vergeten:
zand dat vervloeit en water, ongeweten,
herinnering en droefheid voormaals onbekend.

Gij zult niet eenzaam zijn, maar slapen slapen
met sterren 's avonds een onblusbaar vuur
en, rond uw eiland, het traagstromend water.
De bomen wuiven tijdeloos en ieder uur.

Gij zult niet eenzaam zijn. De bloemen en de kruiden
werden maar even in hun bloei gestuit
en elke lente loopt de wingerd uit
wanneer de jonge wind keert van het zuiden.

Gij zult niet eenzaam zijn: de nachtegaal zal fluiten.

Maar bekijken we eens zijn belangrijkste leerlingen, die zeker geen epigonen waren.

PAUL SNOEK

Misschien wel de belangrijkste is Paul Snoek geweest. Een rebel, maar voor mij toch nog altijd een heerlijk dichter. Hij is een van de weinigen uit die periode die ik nog wel eens herlees.

We weten allemaal intussen wel dat hij als Edmond Schiettekatte werd geboren in Sint-Niklaas als zoon van een textielfabrikant. Dat gebeurde op 17 december 1933. Hij bleef tot 1965 in het bedrijf van zijn vader, maar werd toen meegesleept in de euforie van de Jaren Zestig en startte een hobbelig parcours.

Eigenlijk was hij ook graficus en schilder en stelde al tentoon in de periode 1955 – 58 toen COBRA volop aan gang was met daarbij ook Hugo Claus, die eveneens met verf morste. Net als Lucebert trouwens.

Vanaf 1972 begon hij opnieuw te schilderen. Het is in die context dat we Paul Snoek moeten situeren, voeg daarbij nog Gerrit Kouwenaar en Remco Campert en Simon Vinkenoog.

Toch wilde hij zich geen ‘Experimenteel Vijftiger’ noemen. Wat was hij dan wél? Hij maakte deel uit van de Antwerpse Dandyeske groep Pink Poets, waar Hughues C. Pernath de ‘gouverneur’ van was, waar ook Patrick Conrad en Nic Van Bruggen bij te vinden waren. Voorwaar een gezelschap waar vele sterke verhalen over bestaan. Voor de rest is er geen echte volgehouden ‘stijl’ bij hem te vinden.

De naam: Paul Snoek is een pseudoniem dat verwijst naar zijn moeder Paula Snoeck. In alle biografieën wordt verwezen naar het Oedipuscomplex van de zoon en de verering voor zijn moeder, die hem steunde in zijn artistiek werk. Terwijl zijn zakelijke vader dat helemaal niet leuk vond. Het bedrijf was de hoofdzaak.

Om dit te illustreren verwijs ik hier naar een interview dat zijn belangrijke biograaf Herwig Leus (ook al zolang overleden) had met Anton van Wilderode.

Ik citeer:

“Paul Snoek kwam regelmatig eens langs als hij op familiebezoek kwam in Sint-Niklaas. (Snoek woonde toen in Spermalie in West-Vlaanderen)

Hij was nogal familiegebonden, méér dan hij liet blijken. Hoewel de bijna overdreven verering waarmee hij over zijn moeder sprak, mij eerder overkwam als een afreageren van de moeilijkheden en spanningen met zijn vader. De nuchtere, koele, in zaken geslaagde vader en de exhuberante, in de kunst geslaagde maar in zaken mislukte zoon, waren elkaars antipoden”. Einde citaat.

Paul Snoek heeft veel gepubliceerd, hij was ook een tijdlang bedrijvig bij de televisie en ik heb hem nog Anton van Wilderode zien en horen interviewen. Hij toonde zich duidelijk ontevreden en miskend toen hij ondervond dat Van Wilderode hem NIET de beste actuele dichter van de Nederlanden vond. Beiden hebben heel wat prijzen verzameld. Beiden hebben ook de toen nog ‘Belgische Staatsprijs voor Poëzie’ gekregen. De Meester en de Leerling kregen ook de Prijs voor hun volledig werk.

Paul Snoek werd na vele tegenslagen manisch-depressief en stierf in een auto-ongeval in Egem. Zelfmoord werd gefluisterd. Niet bewezen, maar het zou wel eens kunnen. Hij ligt begraven in Varsenare, West-Vlaanderen. Er werd een Poëzieprijs naar hem genoemd en in Sint-Niklaas heeft hij een Straat-je, dichtbij het college waar hij leerling was van Anton van Wilderode.

Uit ‘Archipel’

VOORMIDDAG IN AUGUSTUS

Kleine meisjes met staartsterrenhaar
spelen met een kaatsbal regenbogen
aan een geraniummuur
van het achterkoerheelal.

Jongens blazen op de mondharmonica
van de dag
en roepen achter planetenhoepels
op het melkwegmacadam.

En moeders met de bloemkool
in de hand
praten lang met de groentenboer
over het weer.

Dit uur zijn er
geen vaders meer
op aarde.

TOM LANOYE

De *SLAGERSZOOM MET EEN BRILLETJE* werd geboren in Sint-Niklaas op 25 augustus 1958. Toen was ik 14 jaar en intern in het College. Met alle gevolgen vandien.

Ze waren daar aan de Antwerpse Steenweg met vijf thuis en hij was de jongste. Hoe dat allemaal verliep hebben we kunnen lezen in *SPRAKELOOS*. Toch wel een bijzonder boek.

De ‘mooie jonge goden’ waren eveneens leerlingen van Anton van Wilderode, ook met alle gevolgen vandien.

Tom Lanoye begint al in eigen beheer uit te geven vanaf 1980, hij was toen toch al 22 jaar. Er zijn er die veel jonger gedebuteerd hebben. Het begon als echte ‘Performer’ in 1982, één jaar na de dood van stadsgenoot Paul Snoek, met ‘Jamboree’.

Zijn eigenlijk debuut als dichter begon in 1984 met ‘In de Piste’, maar eerder had hij al ‘Nagelaten Gedichten’ gepubliceerd. En dat tekent dan helemaal die Tom Lanoye.

Is hij nu dichter, romancier of toneelauteur? Hij is vooral ook een performer. Ik heb hem tijdens mijn Brusselse periode eind de jaren Tachtig voor de *Gazet* nog

zien optreden met zijn bandopnemertje met versterker in het Paleis voor Schone Kunsten en op andere plaatsen.

Den Tom heeft het altijd goed kunnen uitleggen en dat heeft hem geen windeieren gelegd.

Hij was en blijft een 'Middenstander' en een middenstander moet zijn waar kunnen verkopen. Dat heeft hij in de slagerij van zijn vader elke dag gezien, en dat doet hij nog elke dag.

Anton van Wilderode heeft met hem toch wel een heel bijzondere leerling gekweekt.

Zijn bibliografie is indrukwekkend en tegelijk soms ongelijk in kwaliteit. Maar dat zal hem een zorg zijn. Hij moet leven van zijn pen, zoals zijn vader van biefstukken en charcuterie. En dat doet hij met verve, een schelleke bij, of een schelleke af. Hij weet ook dat je als dichter niet van je pen kan leven, zeker nu niet meer. Weinigen kunnen als schrijver van romans overleven. Zeker nu niet meer.

Dus doet Tom wat hij als middenstander verstandigst acht. Hij schrijft ook toneel. Daarmee hoef je niet elke keer zelf op het podium te kruipen. Je moet ook niet afwachten of je boeken wel verkopen.

Het publiek komt naar het theater, hij verzorgt de inleidende periode en de pers zijn PR, en kan dan rustig terug naar zijn mooie stek in Kaapstad. De kassa rinkelt hier toch, tot over de grenzen. We hebben hem daar een keer ontmoet in het huis van zijn buurvrouw Ankie Krogg op de Tafelberg, met zicht op de baai en je kan een slechtere plaats kiezen om de winter door te brengen. Want daar is het dan volop zomer.

In Stekene zegden ze vroeger: hij zal in het veld niet kalven!....

En het heeft hem al wat opgebracht. Inderdaad: geen windeieren! Hij heeft nu reeds méér prijzen gekregen dan zijn illustere leermeester Anton van Wilderode. En die was ook niet slecht bedeed met onderscheidingen.

Vijf Gouden Uilen, een reeks Gouden Bladwijzers, een Gouden Ganzeveer, een Inktaap. Als er een Gouden Inktpot – of Pispot – bestond, dan had hij deze ook al. En... bovenal: de Constant Huygensprijs voor zijn totaalwerk. Nu al, en hij is pas 61 geworden en ziet er nog heel gezond uit.

Ik heb een gedicht gekozen dat aan de ingang van het kerkhof van Stekene staat op het Poëziepad.

Het gaat over het verdwijnen van zijn moeder uit het leven. Wie Tom Lanoye als dichter echt wil leren kennen, moet nog eens 'In de Piste' lezen. Jammer dat hij zoiets niet méér heeft geschreven.

Maar dat is niet verkoopbaar meer, spijtig.

Debuteerde als dichter in ... met 'In de piste'

Uit deze bundel

(zonder titel)

Het is een magere troost
dat alles moet verdwijnen

en ik je hoe dan ook op een keer
toch zou moeten missen, bij voorbeeld

door de dood. Ik hou van je, al
kunnen we waarschijnlijk niet meer
worden wat we vroeger waren of dachten
te zijn. Geen verhalen over afkeer,

over waanzin of grote trouw: ik
verlang naar toen terwijl
ik ouder word. Ik denk
nog veel aan jou.

ARMAND VAN ASSCHE

Hij heeft de Constant Huygensprijs nooit gekregen. Misschien had hij deze wel verdiend wanneer hij productiever was geweest en langer had geleefd. Of zeker de Thea Beckmanprijs voor kinder- en jeugdpoëzie.

Armand Van Assche verdient deze postuum. Zeg dat ik het gezegd heb.

Heeft hij ooit wel een prijs gekregen?

Hij werd geboren op 17 september 1940 in Aartselaar. Een oorlogskind dus. We vinden niet zo heel veel over hem. De bronnen zijn beperkt, tenzij zijn weduwe Erika De Cuyper mij daar ooit het tegendeel van bewijst. We moeten toegeven: zijn bibliografie is ook eerder beperkt. Maar zeker niet onbelangrijk. Ik koester vooral zijn bundel 'De chemie van de Dauw' en daarmee viel hij ook onmiddellijk op in de wereld van de poëzie.

Armand was vooral, denk ik, een leraar. Als ik me niet vergis had hij veel bewonderaars in Onze Lieve Vrouw Presentatie in Sint-Niklaas.

Hij was – dankzij de drukkers- en uitgeversfamilie De Cuyper uit Dendermonde – vooral ook met uitgeven bezig. Ik zei het al: dankzij Armand Van Assche kon ik mijn eerste pennenvruchten kwijt in het reclameblad De Cirkel van De Cuyper. En ei zo na was ik in 1974 hoofdredacteur van De Voorpost geworden. Ik heb daar één artikel in gepubliceerd; in het nummer van rond 1 november 1974... over chrysanten. Ik was toen nog bloemist. En het was Louis De Lentedekker die mij op verzoek van De Cuyper en waarschijnlijk vooral Armand Van Assche, de pieren uit de neus haalde.

Ik – als middenstander – had mijn eieren echter in twee korven gelegd. De week na 1 november kreeg ik bericht dat ik geslaagd was in een examen bij Gazet van Antwerpen en dat ik op 1 december 1974 op Linkeroever mocht beginnen. Niet als hoofdredacteur, maar als straatloper bij de Stadsredactie. Ik had gelukkig nog niet getekend bij De Voorpost.

Maar dit terzijde. Ik heb Armand Van Assche gekend als een zwijgzame, wat introverte man. In gedachten verzonken. De rug wat gebogen. Ik was één keer op bezoek bij hem in Waasmunster, de rest liet hij over aan André Govaert, die de foto's maakte en ook wel artikelen leverde voor De Cirkel.

Beiden blijven voor altijd in mijn herinnering. Als je het gedicht hoort: 'De zee is een orkest', dan hoor je ook de diverse instrumenten die uitgroeien tot één grote golvende symfonie. Ik kan het niet verhelpen, telkens ik ergens aan een zee vertoef, waar ook ter wereld, langs een strand loop: hoor ik het:

Die symfonie van Armand Van Assche.

Maar nu luisteren we naar het gedicht dat in het park rond de kerk van Stekene staat op het Poëziepad: Je voelt kippenvel...

EEN DAG IN DE LENTE

Nu zit de zon
als een duif op het dak
met melk in de krop
en verte onder de vleugels.

Mijn moeder blinkt
haar gezicht in een koperen kan
en draait de zonnen rond mijn hoofd.

Ik lig warm en stil in het gras
als een duivenjong in het nest.

Voor het eerst zie ik de haartjes
op mijn arm. Ik voel ze groeien.

ZES DAMES-DICHTERS

Twintig jaar geleden was ik al zeer verbaasd dat er tijdens de hele Twintigste Eeuw slechts zes dichters waren die in boekvorm hebben gepubliceerd.

Hoja, jawel, we weten wel dat jonge meisjes vaak een 'poëzieboekje' hadden én hebben. Maar veel verder dan 'Bloemetjes verwelken en scheepjes vergaan, maar ... 'enzovoort... komt het zelden. En we weten ook: er komt zoveel op hen af als ze puber-af zijn: een gezin, een drukdoende man, kinderen en nu... vooral ook een job.

De dames die dan wel 'gepakt' zijn door de poëzie mag je als man niet in huis hebben, zeg ik wel eens bij wijze van grap. Deze ZES zijn dan stuk voor stuk ook heel 'speciaal'.

Beginnen we bij **ALICE VAN MEIRVENNE**.

Zij was de eerste, werd geboren in Haasdonk in 1912 en haar debuut kwam al lang na de oorlog. Het was 1967 toen zij de bundel 'In zakformaat' publiceerde onder pseudoniem 'Wase Pinker'.

Er kwamen nog bundels: 'Klimop' (1968), 'Stille zang' (1974), 'Ik sta langs de weg' (1980) en 'Platanenschilfers' (1987).

Ik kwam diverse keren bij haar thuis, daar aan de kerk in Haasdonk. Zij was een echte 'Tante Alice'. Zij schreef veel voor kinderen en vooral daarom werd zij bij leven erg gewaardeerd.

Voor mij las ze dan vooral gedichten over zwervers voor. Dat over de figuur 'Trapzoet', een sjofele volksfiguur die door velden en straten liep, heb ik een paar keer moeten aanhoren.

Wijlen Stekenaar en orgelist en koorleider Tony De Ruyscher herinnerde op zijn blog destijds dat Tante Alice ook teksten geschreven heeft voor het Toermalijnkoor en het Ruyscheveldekoor. Tony heeft daar de muziek bij gebracht. Alice Van Meirvenne overleed in 1993.

MIJN MOEDER

Mijn moeder was een strenge vrouw,
de meester van de binnenbouw,
het hoekbeton, de steunpilaar;
vroeg men de baas, zei vader: “dààr!”

Mijn moeder was intelligent,
van weinig spaarde zij een cent,
in eer bracht zij haar kind'ren groot
want droeg er negen in haar schoot.

Mijn moeder was zeer goed en wijs,
ze scheen nog jong, ofschoon reeds grijs,
ze leefde met de mensen mee,
waar oorlog kwam, bad zij voor vree.

Dit is rechtzinnig haar portret,
't is niet in bloempjes neergezet,
want dat heeft moeder mij belet.

Uit: KLIMOP

FRIEDA GROFFY

Frieda Groffy werd geboren in Sint-Niklaas in 1936. Zij studeerde af aan het Antwerps Conservatorium, afdeling Dramatische Kunst. Haar leraars waren o.a. Lea Daan, Jet Naessens, Jenny Van Santvoort en Anton van De Velde. Stuk voor stuk namen die nu totaal vergeten zijn, maar die hun stempel hebben gedrukt op de toenmalige generatie acteurs en actrices.

Frieda toerde doorheen Vlaanderen en Nederland met het gezelschap van Herman Bruggen. Ze leverde bijdragen voor het radiocabaret 'Kop en Staart' van Joris Collet.

Dat maakte tijdens mijn jeugd allemaal deel uit van mijn zaterdagavonden aan de radio, met ook de 'Stem uit Amerika' van Jan-Albert Goris, de echte naam van Marnix Gijsen.

Frieda Groffy is een sociaal-geëngageerde schrijfster-dichteres. Bij ons te weinig gekend misschien.

Zij schreef diverse bundels, ook Engelstalige en publiceerde o.a. in Amerikaanse tijdschriften, in Ghana en de jongste decennia vooral in Johannesburg, Zuid-Afrika.

Daar is ze méér te vinden dan in Sint-Niklaas. Ze werkt ginds vooral in het kunstencentrum 'The Artists Proof Studio' van Kim Berman met jonge zwarte kunstenaars uit Soweto. Daar hebben we haar ook meermaals ontmoet.

Dat dit een sociaal-geëngageerde dichteres is bewijst dit gedicht uit de bundel 'De Januskop in mij'.

BEDELAARS IN DE STAD

Ik haat een maatschappij
Die mensen tot bedelaars
Laat verworden
Ik haat mezelf een beetje
Bij elke nieuwe afwijzing

Van een uitgestoken hand
Het nee tegen een pet
Een bekertje
Tegen de geprevelde bede
In meestal illegale talen
Ik haat mezelf een beetje
Om de schrale aalmoes die ik geef
De druppel op de hete plaat
Omdat een vrouw, ouder dan ik
“merci maman” tegen me zegt
En mijn hand kust
Het lijkt soms zo naïef tegen
Windmolens te blijven vechten
Te blijven geloven dat het anders
Moet en anders kan
En op een dag ook anders zal

Uit: DE JANUSKOP IN MIJ

ANNE DELLART

Eveneens in 1936 geboren en wel in Melsele als Magda, Maria Theresia Suy.

Met zo'n naam kan je niet beroemd worden, wel met 'Dellart', dat verwijst naar 'Van de Kunst'.

Ik vind haar nog altijd één van de beste Vlaamse vrouwelijke schrijfsters. Dat wisten ze al in 1977 toen zij geselecteerd werd met een verhaal voor de bundel 'Vrouwen in Vlaanderen schrijven nu, uitgegeven door Reinaert Uitgaven.

In heel haar werk komt het zgn. 'Katholiek schrijverschap' in conflict met de Sixties die de normen door elkaar schudden. Het werd geen toeval genoemd dat haar roman 'Dorp van de dorst' bijna gelijktijdig verscheen met 'Dood van een non' van Maria Rosseels. Alleen had de journaliste Maria Rosseels haar krant De Standaard aan haar kant. En geef toe: haar 'nonnenroman' was ook wel van een andere orde. Maar beiden hun personages kampten met een erotisch verleden en het ultra-religieus kloosterleven.

Anne Dellart heb ik ook nog geïnterviewd begin de jaren Zeventig in haar woning in Melsele, helemaal verdoken tussen bomen en velden. Ze kampte toen nog duidelijk met al wat er aan het veranderen was – en tegelijk ook zijn beperkingen kende – in dat tijdsbeeld.

Zij debuteerde als dichteres in 1958 met de bundel 'Wordend gelaat'. Nadien schreef zij vooral proza: 'De Mistgrens', 'Protest om Eva', maar ook de bundels 'Claire-obscur' eveneens 1958, 'Hiërogliefen' (1963 bij Desclée De Brouwer, en bij dezelfde uitgever 'Enigme'. De bundel 'Krishna' verscheen in 1973 bij De Bladen van de Poëzie, maar dan was Desclée al Orion-Brugge geworden. Daar publiceerde zij in 1976 ook nog 'Tarot'.

Ik heb haar nog ontmoet in 2010 toen zij 'Aqua Mundi' had gepubliceerd. Dit was bestemd voor een sociaal project voor kunstenaars in Bolivia in samenwerking met Broederlijk Delen. Ik herinner mij haar van toen als een lief dametje dat blij was dat ze er nog eens bij kon zijn.

AAN DE SCHADUW van de stad ga ik voorbij

Ik kom uit het schaduwloze

Zo het licht zo mijn hart en mijn land mij

Te varen zetten op een boot van wensen

Zo koos ik zee in je wit schip

In je warmte van ivoor

In alle havensteden zijn er meisjes
Maar jij bent koeler en heter dan de andere
Je bent de saprijpe appelsien
Je bent de melkwit glanzende opaal
Je bent mijn kleine citrusvrucht
Daarom geur je hier zo exotisch

Waar is het land van je lichte ogen
Bij welke bron woont je lach?
Ik wil varen tot in de schaduw van de waterput
Om een mond fonteinklanken te plukken voor jou.

Uit de bundel: 'Clair-Obscur'

CHRISTINA GIERLANDE

Zij is geboren in Moerzeke op 11 november 1938 als Godelieve De Beule.

Mooie schuilnaam Christina en een gierlande kan zwierig groeien, dat bewijst haar CV en bibliografie.

Maar ik heb gelezen dat zij deze schuilnaam een jeugdzonde noemt, waar je levenslang voor boet.

Moerzeke wordt nog altijd tot het Land van Waas gerekend, want deelgemeente van Hamme.

Ze hebben daar het voordeel dat zij ook tot het Dendermondse kunnen behoren. Dan kan je uit twee ruiven eten. Dat geldt dus ook voor Lut De Block.

Wie Christina haar naam googelt op 'Schrijvenderwijs' krijgt ongelooflijk veel bladzijden informatie.

Het is echt teveel om op te noemen, dus wij moeten van dit bezige bijtje noodgedwongen enkele hoogtepunten vermelden.

Zij debuteerde in 1968 met 'Triptiek, een bundel met de Schelde als inspiratiebron.

Zij schrijft ook kinderboeken en pas in 1975 komt er een tweede bundel 'De dans der uren'.

Ze vertaalde heel wat van Emiel Verhaeren naar het Nederlands en dat vind ik een heel belangrijk onderdeel van haar indrukwekkend parcours.

Haar lijst van bekroningen spreekt tot de verbeelding en is alweer een bewijs van een loopbaan die helemaal in het teken heeft gestaan - en nog staat - van de literatuur en de poëzie.

En.... Ze was ook onderwijzeres met een diploma dat zij behaalde aan de Normaalschool van Onze Lieve Vrouw Presentatie in Sint-Niklaas.

Onvervulde wens

Eén keer in haar leven had ze de zee willen zien
maar zoveel water deed haar aan ramspoed denken

Ze had het ruisen van de golven willen horen
maar de wind maakte haar bang en verward

Ze had blootvoets de duinen willen beklimmen
maar hield zich het liefst op de vlakke

Ze had schelpen willen rapen als een kind
wie kon ze dàarmee nog verrassen

Ze wou de zon op het water zien ondergaan
maar moest voor het donker weer thuis

Toen jaren later op ieder verweer
een passend weerwoord gevonden was

nam iemand haar mee voor een andere reis
en bracht haar nooit meer terug.

BEATRIJS VAN CRAENEBROEK

We kennen haar allemaal. Ook Beatrijs is een erg bezige bij.

Zij werd in Beveren geboren in 1941.

Voor de rest houdt zij haar persoonlijk parcours ook tamelijk persoonlijk.

We weten dat zij Handelswetenschappen studeerde en jarenlang de wereld rondreisde als Export Manager voor een Amerikaanse onderneming. Haar man, de betreurde Hugo, was daarbij ook vaak haar metgezel.

Des te meer focust zij haar literaire belangstelling naar haar passie: De Internationale Vriendenkring Anton van Wilderode. En dan zijn wij hier wel in een vertrouwde locatie waar zij ongetwijfeld ook veel samenspraak heeft gehad met de dichter van het Weemoedvuldig Waasland.

Deze Vriendenkring kwam er op haar initiatief in 1995 en bestaat dus volgend jaar 25 jaar, zo hebben wij op Internet gevonden.

Beatrijs zegt dat dit in 1994 was. Dan is het nu 25 jaar. Dat moet toch eens verduidelijkt worden.

In ieder geval kennen en erkennen wij haar grote verdienste en de werkkraft om de internationale uitstraling van Anton van Wilderode steeds verder uit te

breiden. Want dat is toch wel indrukwekkend met vele unieke uitgaven in vele talen. En dat gaat nog steeds verder. Ons respect.

Misschien heeft zij zichzelf daarmee als dichteres minder in de kijker gebracht.

We kennen haar bundel 'Hartschreeuw', die in 2001 werd gepubliceerd bij Uitgeverij P.

We kennen ook haar mooi boekje met kinderverhalen 'Jaak De Draak' uit 2003, met tekeningen van Bob Vincke.

Maar we kennen veel minder haar werk uit de Twintigste Eeuw. En dat is toch wel jammer.

We kennen haar bundel 'Schuilnaam' niet, maar gaan deze – en al de andere - zeker eens opzoeken.

Wat wij vooral ook onthouden is haar medewerking aan het drieledig project met Graubünden, nabij Chur, Zwitserland en waar zij als dichteres samenwerkte met de Zwitserse grafica Agnes Indermaur voor het onderdeel 'Hout/Lover'. In Kasteel Haldenstein bracht zij ook de Van Wilderode-rozen in de prachtige rozentuin midden een heerlijk landschap.

Assepoes

Wind sliert helder grijs
rond mijn kinderparadijs
Op de zolder met wit pleister
lopen zoete sporen bijster
waar mijn waanmoed leven kon
zachtjes in een droomcocon.

Met feeën en koetspompoenen
vogelzang en prinsenzoenen
Een grote koning schrijft zijn naam

met sterrenstof op 't kleine raam
en naast het rode divanbed
heeft hij een doos vol kralen gezet.

In het maanlicht rijpen schimmels
Stof slaapt op de poppenvingers
Ik haal de muizen uit de val
En breek mijn schoentje van kristal

LUT DE BLOCK

Wij mogen haar gerust een van onze beste dichtersessen noemen, die met haar debuut 'Vader' in 1984 al meteen de Yang Poëzieprijs behaalde.

Lut werd in Hamme geboren op 28 december 1952. Ook zij heeft een merkwaardig parcours en tegelijk is zij de jongste van de zes vrouwelijke dichters uit de Twintigste Eeuw.

Na haar – dus na de Eeuwwisseling - kwam vooral Lies Van Gasse als een van onze Wase dichtersessen met ruimere uitstraling. En Lies Van Gasse ontdekten wij hier in de buurt tijdens een poëzie-avond van De Lesten Stuiver.

Met 'Vader' was Lut De Block dus onmiddellijk opgevallen als talentrijke dichteres. In haar prozadebuut 'Huizen van gras' zou dit overigens opnieuw het thema worden en brengt zij het aangrijpende gedicht opnieuw met de eerste zinnen:

Ik heb je niet begraven vader

Ik sleep je al jaren op mijn rug...

'Landziek' verscheen in 1988, maar vooral 'Entre deux mers' dat in 1997 de Provinciale Prijs Oost-Vlaanderen kreeg, is een bundel die nog altijd tot haar beste werk behoort.

Met 'In de luwte van het late middaguur' kwam zij in 2002 opnieuw fel in de belangstelling.

In samenwerking met het Poëziecentrum Gent bracht zij 'Nooit te vangen met haar eigen pen', de vrouwelijke stem in de Nederlandstalige poëzie in 200 gedichten. Dit werd een bewijs dat de vrouw wel degelijk een belangrijke rol heeft en blijft hebben op het podium van de poëzie.

Wij vinden haar ook in het gezelschap van 'Epos II', een project Vlaanderen en Zuid-Afrika, waarvoor zij in 2006 en 2007 samenwerkte met beeldend kunstenaar Monique Thomaes en gedichten schreef voor – en vertaalde van – de Zuid-Afrikaanse dichteres Gabeba Baderoon.

In 2017 werd zij 'Plattelandsdichter' en schreef zij in die functie nieuwe poëzie.

Lut mailde mij dat zij al een tijd 'Poëziedood' is. Daar geloven wij geen bal van. En wij zijn er zeker van dat zij het tegendeel nog zal bewijzen.

Met haar eindigen wij ook deze lezing. Lut De Blok leest haar gedicht.

GEHEUGENKAART

Hoeveel kan ik opslaan? Loop ik niet telkens vol
als ik dit landgoed zie met zijn beemden, tragels
en zachte uiterwaarden voor geheime geliefden?
Popel ik niet even hunkerend als canada's doen?
Ik stuur mijn wortels de aarde in om elke ader
te tappen in beken en welen. Alle vlees is van water.
Beschut door de Schelde lus ik trage rivieren als Leie,
Dender en Durme, meanders van buitendijks geluk.
Zal ik dit ooit kunnen wissen? Of zal ik zinken
in de moer van vergeten, meegaan met de droes?